

3

ECONOMIA ESPANYOLA²⁰

RESUM

L'any 2008 el creixement de l'economia espanyola va superar en tres dècimes la mitjana de la Unió Europea, que va ser dos punts i mig inferior a la taxa mitjana de l'exercici anterior.

L'evolució de les taxes trimestrals reflecteix el deteriorament gradual de l'activitat econòmica, així com un agreujament d'aquesta a final d'any. La despesa en consums de les llars i el sector de la construcció s'explica per la pujada dels preus i dels tipus d'interès i, a final de l'exercici, pel deteriorament del mercat de treball i de la riquesa financera i immobiliària de les llars. La inversió en béns d'equipament va sofrir un descens de l'1,1%

Des de la perspectiva de l'oferta, només el sector de serveis va registrar taxes positives de creixement en el darrer trimestre del 2008, amb un avanç de l'1,7%. La resta de sectors va reduir la seva producció. Destaca el descens de la construcció, amb un 8,0%, seguit de la indústria, amb un 5,5%, i l'agricultura, amb un 2,7%. Des de mitjan any, es va iniciar un procés de destrucció de llocs de treball, de manera que a la segona meitat de l'exercici es perderen al voltant de mig milió de llocs de treball equivalents a temps complet.

L'any 2008 la branca de serveis es va mostrar la més dinàmica del conjunt de l'activitat productiva, amb un creixement del 3,1%, 1,5 punts per sota del creixement del 2007. Des d'una perspectiva trimestral, el sector va mostrar l'impacte gradual de la crisi sobre la producció, sobretot dels serveis de mercat.

El 2008 ha posat punt i final de manera abrupta a la producció immobiliària. El VAB del sector de la construcció va descendir un 3,3% de mitjana interanual, 6,8 punts per sota de l'avanç del 2007.

Durant la primera meitat del 2008 l'IPC va continuar la senda alcista iniciada en els darrers mesos de l'any anterior i que es va mantenir fins al juliol, moment en què les dades d'inflació varen començar a reflectir certa desacceleració, aguditzada a mesura que passaven els mesos i que es va situar a final d'any en mínims, per sota del 2%.

La situació actual de crisi econòmica i la necessitat d'avançar en el canvi de model productiu basat en la competitivitat i el coneixement exigeixen alts nivells de formació i qualificació de la major part de la població. Per tant, disposar d'una educació i formació de qualitat és imprescindible per impulsar el creixement econòmic, l'ocupació i la cohesió social.

3.1.

EVOLUCIÓ ECONÒMICA

L'any 2008 l'economia espanyola va registrar un creixement mitjà del seu producte interior brut de l'1,2%, dos punts i mig per sota de la taxa mitjana de creixement de l'exercici anterior, però tres dècimes més alta que el creixement mitjà del conjunt de la Unió Europea. Malgrat això, l'avanç va ser molt inferior al de les previsions que s'havien presentat del comportament de l'economia un any abans. [\(Vegeu el quadre A I-11.\)](#)

D'altra banda, les taxes trimestrals de creixement del PIB reflecteixen el deteriorament gradual de l'activitat econòmica, així com un agreujament a final d'any. Durant el darrer trimestre del 2008 el PIB es va reduir en termes interanuals un 0,7%, però, en termes intertrimestrals, es va confirmar l'entrada d'un període recessiu, ja que durant dos trimestres consecutius, el tercer i el quart, es registraren taxes de variació negatives del PIB.

Pel que fa a la despesa, la moderació d'aquesta en consum final es va explicar fonamentalment per l'amortiment del creixe-

20. En aquest apartat es presenta un breu resum del capítol I «Panorama económico» de la *Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral de España*, Madrid, juny 2009, pàg. 124-248. El lector pot trobar la informació relativa al tercer informe sobre el Programa Nacional de Reformes a l'apartat 2.3.1 d'aquest capítol: «Els programes nacionals de reformes».

ment del consum de les llars; de fet, el consum públic va créixer més que el 2007. La baixada en el ritme de creixement del consum privat s'explica per l'empitjorament de la renda disponible de les famílies, en un context, els primers mesos de l'any, de pujada dels preus i dels tipus d'interès i, a final de l'exercici, pel deteriorament del mercat de treball i de la riquesa financera i immobiliària de les llars; tot això en un entorn de gran incertesa que va erosionar la confiança dels consumidors. L'exercici es va tancar amb una caiguda de la formació bruta de capital fixa del 3,0%, 8,3 punts per sota del creixement de l'any anterior, que acusava la caiguda de la inversió en el sector de la construcció. La inversió en béns d'equipament va sofrir un descens de l'1,1%, quan un any abans creixia a un ritme de dos dígitos, fet que posa de manifest l'efecte de la desacceleració de l'activitat sobre els sectors industrials.

L'evolució del sector exterior ha estat positiva, ja que ha aportat 1,1 punts percentuals al creixement agregat de l'economia espanyola, com a conseqüència d'un creixement de les exportacions de béns i serveis en termes reals d'un 0,7% i d'una caiguda de les importacions del 2,5%, la qual cosa ha permès que la demanda exterior neta explicàs més del 90% del creixement del PIB el 2008. Aquesta correcció del dèficit exterior no es fa com en etapes anteriors mitjançant una devaluació del tipus de canvi, sinó amb la caiguda de les importacions com a contrapartida al menor creixement de la demanda interna, tant de consum com d'inversió, de resultes de la crisi econòmica.

Des de la perspectiva de l'oferta, només el sector de serveis va registrar taxes positives de creixement en el darrer trimestre del

2008, amb un avanç de l'1,7%. La resta de sectors va reduir la seva producció. Destaca el descens de la construcció, un 8,0%, seguit de la indústria, un 5,5%, i l'agricultura, un 2,7%. El que es preveia com a aterratge suau del sector de la construcció s'ha convertit en un descens bruscat de l'activitat amb greus conseqüències sobre l'ocupació i sobre la producció tant del sector mateix com de les indústries que hi estan relacionades. La resta de sectors, en major o menor mesura, varen sofrir, a més de la restricció del crèdit, la caiguda de la demanda tant interna com dels principals socis comercials.

Des de mitjan any es va iniciar un procés de destrucció de llocs de treball, de manera que a la segona meitat de l'exercici es perderen al voltant de mig milió de llocs de treball equivalents a temps complet. El ritme de reducció d'ocupació no va ser igual a tots els sectors. Destaquen els descensos interanuals del quart trimestre de la construcció, un 20,8%; de la indústria, un 5,5%, i de l'agricultura i la pesca, un 4,1%.

En termes de la política econòmica, l'exercici del 2008 va obligar les autoritats a fer un gir de cent vuitanta graus als objectius de la intervenció estatal. Així, es va passar de tractar de propiciar la correcció dels desequilibris acumulats durant la fase expansiva per mitjà d'una política fiscal restrictiva, com posarien de manifest els superàvits fins al 2007, a tractar de contrarestar el cicle amb polítiques de demanda expansiva.

Les previsions econòmiques per a Espanya el 2009 no són bones i empitjoren ràpidament a mesura que transcorre l'any i es coneixen noves dades. S'ha de tenir en compte, en tot cas, que en el context econòmic mundial actual de gran inesta-

bilitat, incertesa i interconnexió, en què la imprevista i veloç espiral recessiva global es tracta de contrarestar amb polítiques fiscals i monetàries expansives de gran envergadura, de les quals se'n desconeix l'eficàcia, els pronòstics sobre el futur econòmic de qualsevol país resulten aventurats, per la qual cosa s'ha de prendre qualsevol previsió amb gran cautela.

3.2.

ELS SECTORS PRODUCTIUS

L'evolució del creixement dels diferents sectors productius durant l'any 2008 va estar marcada, a més del debilitament de la demanda tant interna com externa, pel diferent impacte que varen tenir en la seva producció circumstàncies com la pujada dels preus de les matèries primeres i el petroli, la restricció creditícia i l'aturada del sector de la construcció. (Vegeu el quadre A I-12.)

3.2.1. EL SECTOR PRIMARI

El 2008 el valor afegit brut (VAB) de les branques agrària i pesquera va descendir un 0,6% de mitjana anual, 3,6 punts per sota del creixement del 2007. Segons la seva evolució trimestral, el sector va registrar un deteriorament gradual, ja que va passar d'avançar en termes interanuals un 1,1% en el primer trimestre a caure un 2,7% en el quart.

L'ocupació en el sector primari, mesurada en llocs de treball equivalent a temps com-

plet, va registrar un descens del 4,6%, 2,9 punts per sota de l'evolució de l'ocupació del 2007.

3.2.2. LA INDÚSTRIA I L'ENERGIA

Després de la construcció, la indústria va ser el sector amb un retrocés més gran durant 2008, com a resposta al deteriorament de la inversió en béns d'equipament, així com per l'efecte de la crisi internacional sobre l'activitat exportadora d'aquest sector; a més, algunes branques industrials auxiliars del sector de la construcció varen sofrir les conseqüències del deteriorament de l'activitat constructora. El VAB de la indústria va registrar un descens mitjà del 2,7%, quan un any abans creixia a una taxa del 2,8%. La caiguda de l'activitat industrial es va intensificar trimestre a trimestre al llarg de l'exercici, de manera que va tancar l'any amb un descens interanual en el quart trimestre del 5,5%.

L'índex de producció industrial (IPI) va registrar un descens mitjà del 6,5%, 8,8 punts per sota del nivell mitjà del 2007, i mostra un deteriorament molt intens al llarg de l'any, per l'empitjorament de les expectatives empresarials i la generalització de la crisi entre els principals socis comercials.

En termes d'ocupació equivalent a temps complet de la comptabilitat nacional trimestral,²¹ el descens en la producció es va saldar amb una reducció de l'1,2%, segon any consecutiu en què es redueix l'ocupació en el sector secundari. D'acord amb l'enquesta de població activa (EPA), l'ocu-

21. Inclou energia.

pació en la indústria es va reduir en un 1,1%, i concretament la de la indústria manufacturera ho va fer en un 1%.

El 2008 la branca energètica va augmentar la seva producció amb un creixement mitjà anual del VAB de l'1,9%, 1,1 punts per sobre de l'avanç del 2007, encara que l'evolució trimestral mostrava un empitjorament en la seva producció en sintonia amb el deteriorament de l'activitat econòmica general, ja que en el darrer trimestre el seu creixement interanual va ser del 0%.

3.2.3. LA CONSTRUCCIÓ

Des de 1998, el sector de la construcció, gràcies al segment de l'edificació residencial, ha experimentat un creixement mitjà anual de prop d'un 6,0%, de manera que s'ha convertit al llarg de quasi una dècada en el motor de l'activitat productiva. El 2007 el sector va arribar a representar un 18,6% del VAB, tenint en compte tant l'efecte directe com l'efecte d'arrossegament, quan deu anys abans arribava a un 11,3%.²²

El 2008 ha posat punt i final de manera abrupta a la producció immobiliària. En lloc del desitjat aterratge suau del sector, es va produir una sobtada aturada en la seva activitat amb greus conseqüències per a l'ocupació. El VAB del sector de la construcció va descendir un 3,3% de mitjana interanual, 6,8 punts per sota de l'avanç del 2007. El deteriorament en el ritme d'activitat va guanyar ímpetu a mesura que avançava l'exercici, de manera que d'un creixement del VAB del 1,5% en el primer trimestre es va passar a un ritme del -8,0% en el darrer trimestre de l'any.

La menor activitat en aquest sector, altament intensiu en mà d'obra, es va saldar amb una destrucció de l'ocupació del 10,7% en termes de llocs de treball equivalents a temps complet, quan un any abans encara era el sector en el qual l'ocupació creixia a un ritme més gran. Si el deteriorament del VAB fou significatiu de trimestre a trimestre, en termes interanuals, el de l'ocupació ho va ser encara més, de manera que en el primer l'ocupació va caure a un ritme del 1,7% i en el darrer ho feia al 20,8%.

Les previsions sobre el desenvolupament a curt termini del sector en conjunt no resultaven en els primers mesos del 2009 gens esperançadores. A més del considerable descens dels visats d'obra nova, altres indicadors apuntaven a la mateixa direcció, com el consum aparent de ciment.

L'evolució de l'obra pública va reflectir el canvi descrit quant a política econòmica. En els primers mesos de l'any es tractava de propiciar un aterratge suau de l'activitat i facilitar la redimensió del sector. Malgrat això, els problemes de final de l'exercici varen obligar a relançar l'obra pública per, a més de donar suport al sector, evitar un creixement desmesurat de l'atur i, sobretot, per impedir un col·lapse del sistema financer.

3.2.4. ELS SERVEIS

L'any 2008 la branca dels serveis es va mostrar la més dinàmica del conjunt de l'activitat productiva, amb un creixement del 3,1%, 1,5 punts per sota del creixement del 2007. Des d'una perspectiva tri-

22. SEOPAN, *Informe anual de la construcció*, 2007.

mestral, el sector va mostrar l'impacte gradual de la crisi sobre la producció, sobretot dels serveis de mercat.

Segons els indicadors d'activitat del sector de serveis de l'Institut Nacional d'Estadística corresponents al 2008, la xifra de negocis d'aquest sector va disminuir un 3,2% respecte al conjunt del any 2007. Tots els sectors contribuïren a aquest deteriorament, llevat el de les tecnologies de la informació, que registrà un augment del 1,1% gràcies a l'avanç en els serveis informàtics, ja que la resta, les telecomunicacions i les activitats audiovisuals, varen mostrar descensos en les xifres de negoci.

L'ocupació del sector de serveis, segons els indicadors d'activitat del sector de serveis de l'INE, va registrar un descens d'un 0,5%, enfront del creixement del 2,5% de l'exercici anterior. En aquest cas, va ser el turisme el que va registrar el descens més gran en l'ocupació, un 1,4%, en bona part relacionat amb la menor ocupació en hostaleria; el seguiren els serveis a empreses, amb una caiguda del 1,2%.

L'octubre de 2008, el CES va dictaminar l'Avantprojecte de llei sobre el lliure accés i exercici de les activitats de serveis, que tractava de respondre a aquesta incorporació necessària a l'ordenament jurídic espanyol dels principis que introdueix la Directiva de serveis. Aquesta directiva (coneguda popularment com Directiva Bolkestein) és una de les peces fonamentals de l'estratègia comunitària d'impuls econòmic i de consolidació del mercat interior comunitari.

Quant a l'índex de vendes del comerç al detall, va caure un 6,1% en termes reals, 8,5 punts per sota de la variació de l'any

anterior. Això estaria estretament relacionat amb l'enfonsament del consum de les llars, ja que el deteriorament de la renda disponible i de l'ocupació al llarg de l'any, en un context d'elevada restricció creditícia, va afectar fonamentalment la venda de béns de consum durador, que pel seu preu elevat solen finançar-se a crèdit. El sector de la distribució comercial serà un dels principals afectats per la Directiva de serveis anteriorment mencionada.

Amb referència als serveis financers, encara que el primer impacte de la crisi gairebé no va afectar els balanços de les entitats financeres espanyoles, sí que varen haver de fer front als efectes que la contracció de la liquiditat internacional, així com el deteriorament de l'activitat econòmica general i, més concretament, el de les activitats relacionades amb la construcció i els serveis immobiliaris, tindrien sobre els seus balanços. Resulta convenient recordar que les entitats espanyoles varen mostrar una escassa exposició directa als riscos relacionats amb les turbulències financeres, en no mantenir en els seus balanços els productes complexos de qualificació creditícia incerta protagonistes de la crisi.

El deteriorament de l'activitat econòmica general va provocar un considerable augment en la ràtio de morositat dels crèdits de les entitats, de manera que el desembre de 2008 la relació entre els crèdits dubtosos i el total de crèdits atorgat ascendia a un 2,7%, dos punts percentuals més que el desembre de 2007. Aquest repunt de la morositat es concentra sobretot en el crèdit al sector privat (empreses i famílies), que representa un 77% del crèdit total.

Els ingressos per turisme, que varen retrocedir un 0,7% el 2008, mostraren una tendència descendent a mesura que avançava l'any. L'entrada de turistes es va xifrar en 57,4 milions, un 2,6% menys que l'any anterior, com a resultat de l'evolució negativa de l'economia internacional. Aquesta tendència a la disminució del nombre de turistes s'ha aguditzat en el primer trimestre del 2009, en constatar-se una caiguda del 16,3%, però aquesta dada no és homogeni en haver-se de considerar que la Setmana Santa l'any passat va ser al mes de març.

3.3.

LA INFLACIÓ

L'evolució de la inflació va continuar durant la primera meitat del 2008 amb la senda alcista iniciada en els darrers mesos de l'any anterior i que es va mantenir fins al juliol, moment en el qual les dades d'inflació varen començar a reflectir certa desacceleració, aguditzada a mesura que passaven els mesos i que es va situar a final d'any en mínims, per sota del 2%. Després del fort increment experimentat el 2007 i part del 2008 en els preus tant del petroli com d'altres matèries primeres, la brusca reducció des de l'estiu és l'origen principal de la desacceleració dels preus, encara que l'escenari d'incertesa i de pèrdua de confiança dels darrers mesos ha provocat una forta caiguda de la demanda.

El deflactor del PIB²³ va créixer de mitjana el 2008 un 3,1%, una dècima per sota de l'any anterior. Encara que el diferencial amb l'IPC mitjà de l'any va arribar a un punt percentual, explicat pels preus dels components més volàtils, que també es reflectí en el component del consum, l'evolució dels preus en termes del deflactor segueix un camí pròxim a la de la inflació subjacent. Això reflecteix de nou el fort impacte que han tingut els preus de les matèries primeres a l'IPC. Des del setembre, el deflactor també ha estat marcat per la desacceleració, més intensa en el seu component de consum.

El comportament de la inflació respon principalment a l'evolució dels preus del petroli i el seu impacte en l'economia espanyola, motivat per la forta dependència energètica de l'exterior, juntament amb els preus d'altres matèries primeres alimentàries, essent els factors conjunturals determinants en l'evolució de l'IPC durant 2008, si bé cap a final d'any i principi de 2009 la debilitat de la demanda també està contribuint a la desacceleració de la inflació.

Els preus de l'alimentació mostraren un comportament alcista amb taxes superiors al 6% fins a l'octubre, i s'han reduït a partir d'aquest moment per arribar, al desembre, a una taxa interanual del 2,4%.

La inflació subjacent, que exclou del càlcul de l'índex general els components més volàtils, com ara els preus de l'energia i dels aliments no elaborats, es va mostrar a nivells lleugerament més elevats que l'any

23. Cal recordar que el deflactor del PIB és el quocient entre el PIB nominal d'un determinat any i el PIB real d'aquest any, enfront de l'IPC, que mesura el cost de comprar una cistella fixa de béns i serveis representatius de les compres dels consumidors.

anterior però estables durant bona part de l'any, entre el 3% i el 3,5%, i des de setembre es va iniciar una tendència de desacceleració que arribà a la taxa interanual de desembre del 2,4%. El creixement interanual mitjà va arribar al 3,2%, cinc dècimes més que la mitjana del 2007.

Les comunitats autònomes que varen registrar el nivell d'inflació més alt l'any 2008 varen ser les Illes Canàries i Aragó, amb el 4,4%, seguida de Castella-la Manxa i Cantàbria, amb el 4,3%, i les segueixen Astúries, Castella i Lleó i Galícia, amb el 4,4%. Les Illes Balears presenten l'índex més baix (3,8%). Tan sols quatre comunitats autònomes —Catalunya, Extremadura, Navarra i País Basc— se situaren en el nivell d'inflació mitjà espanyol del 4,1%. (Vegeu el quadre A I-13.)

3.4.

EL SECTOR PÚBLIC

Amb el canvi bruscat de cicle el 2008 es va interrompre, també de manera abrupta, la tendència al superàvit pressupostari dels darrers anys. Així, les administracions públiques en conjunt tancaren els seus comptes amb un dèficit del 3,8% del PIB, que ha superat totes les previsions i s'ha situat per sobre de l'estricta límit establert a la legislació espanyola d'estabilitat pressupostària (1,5%), però també del previst al Pacte d'Estabilitat i Creixement (3,0%), fet que ha motivat l'obertura del procediment europeu per dèficit excessiu. La meitat del dèficit es va generar a les administracions subcentrals (1,5% a les comunitats autònomes i el 0,4% a les entitats locals). (Vegeu el quadre A I-14.)

El dèficit de les administracions públiques el 2008 s'explica per la caiguda dels ingressos no financers, que es redueixen un 6,9%, fet que contrasta amb l'acceleració de la despesa pública fins al 8,7%. Aquesta evolució respon en part a l'acció dels estabilitzadors automàtics del pressupost en un context d'aguda desacceleració econòmica, però també es deu a l'adopció de mesures discrecionals, en particular de rebaixes impositives amb vocació de permanència, amb un impacte pressupostari notable xifrat pel Govern en l'1,8% del PIB.

Les despeses no financeres registraren un creixement anual del 8,7% i varen augmentar 1,7 punts la seva participació en el PIB, fins al 40,5%. Totes les rúbriques de despesa corrent, llevat del pagament d'interessos del deute, registraren increments superiors als del PIB. Destaca, tant per la seva significació com per el seu major dinamisme, la relativa a les prestacions socials, que augmenta un 10,4%, acusant l'augment de més del 30% de la despesa en prestacions per desocupació, la partida més sensible a la mala conjuntura. (Vegeu el quadre A I-15.)

L'esforç inversor, en canvi, el 2008 fou relativament moderat, amb una taxa d'increment de les despeses de capital del 5,2%, similar a la de l'any anterior, i un comportament molt desigual dels seus dos components: mentre que la formació bruta de capital va registrar un augment poc significatiu del 2,4%, les transferències de capital s'acceleraren fins al 10,4%, reflex que l'activitat inversora es delega de manera creixent al sector empresarial.

La caiguda espectacular dels ingressos no financers implica una reducció de la seva significació econòmica de 4,4 punts de

PIB, fins a situar-se a un nivell, el 36,6% del PIB, inèdit des de final dels anys vuitanta. Aquesta evolució tan negativa es deu a la reducció dràstica de la recaptació impositiva, tant sobre la renda, que es contreu un 13,4%, com sobre el consum, que disminueix un 12,4%. La disminució de la recaptació per IRPF (-2%), encara que acusa la negativa evolució de les rendes, els beneficis patrimonials i l'ocupació, respon sobretot a l'efecte de quatre mesures discrecionals de rebaixa impositiva: la reforma del 2006 sobre la quota diferencial corresponent al 2007 i ingressada el 2008; la nova deducció en la quota de 400 euros per rendiments del treball; la nova deducció de 2.500 euros per naixement o adopció, i l'actualització de la tarifa, els mínims i les deduccions. Referent als impostos indirectes, la recaptació per l'IVA és la que va sofrir una contracció més gran (-14,0%), i manifesta sense cap dubte la brusca desacceleració tant de la compra com dels preus de l'habitatge i, en general, la moderació de la despesa en consum privat, però també l'efecte del nou règim de consolidació fiscal de grups de societats.

3.5. EDUCACIÓ I SOCIETAT DEL CONEIXEMENT²⁴

La situació actual de crisi econòmica i la necessitat d'avançar en el canvi de model productiu basat en la competitivitat i el coneixement exigeixen alts nivells de for-

mació i qualificació de la major part de la població. Per tant, disposar d'una educació i formació de qualitat és imprescindible per impulsar el creixement econòmic, l'ocupació i la cohesió social.

3.5.1. SITUACIÓ DEL SISTEMA EDUCATIU ESPANYOL EN EL PROCÉS DE LISBOA

La Comissió Europea avalua anualment el progrés fet pels estats membres per aconseguir els objectius en matèria d'educació i formació fixats a Lisboa. L'informe de 2008 examina el progrés fet pels estats membres de la UE-27 en el programa de treball d'educació i formació per al 2010.

a) Participació de la població en l'educació i la formació al llarg de la vida

En el darrer informe de seguiment del programa de treball d'educació i formació per al 2010 es proposa un índex compost per mesurar la participació en educació i aprenentatge permanent que té en compte la participació en l'educació infantil a 4 anys, la participació educativa dels joves de 5 a 29 anys i el punt de referència europea de participació dels adults en l'aprenentatge permanent. A Espanya l'any 2005, a més de França, Finlàndia, Àustria o Bèlgica, dita participació (70) era superior a la mitjana de la UE-27 (67,6). Mentre que el progrés a Europa és degut principalment a l'avanç en l'educació infantil i universitària, a Espanya respon fonamentalment a l'augment de la participació de la població adulta en l'aprenentatge permanent.

24. Vegeu: Informe 01/2009: Sistema educativo y capital humano, Consejo Económico y Social de España, Madrid, 2009.

b) Competències clau per a l'aprenentatge permanent

Amb la intenció de cobrir les competències clau a l'aprenentatge, la Comissió proposa en el seu document sobre el seguiment de 2008 cinc indicadors centrals: capacitat lectora, matemàtiques i ciències, habilitats en TIC, coneixements lingüístics i competències cíviques, així com la capacitat d'aprendre a aprendre.

c) Equitat i inclusió social en l'educació

El Consell Europeu de març de 2008 va confirmar la necessitat de combatre la pobresa i l'exclusió social dins de l'Estratègia de Lisboa, i va destacar l'elevada proporció de joves amb escasses competències lectores, l'abandonament escolar prematur i l'alumnat d'origen estranger o amb desavantatges.

d) Inversió en educació i formació

A Espanya la despesa anual en educació per alumne se situa lleugerament per sobre de la mitjana UE-27, tant totalment, com a primària i secundària. És així mateix molt similar, i fins i tot superior, a la de països amb bons resultats educatius, com Polònia, Finlàndia, Irlanda o Alemanya.

e) Modernitzar l'educació en els diferents nivells

L'augment de l'autonomia dels centres, en la línia dels països nòrdics, és una de les recomanacions que s'han fet des de diferents instàncies per millorar els resultats educatius. També es destaca la conveniència de destinar esforços a potenciar la direcció dels centres escolars, atesa la

seva influència en la motivació del professorat, en el clima educatiu del centre, en l'aprenentatge dels alumnes i els seus resultats educatius, i fins i tot a l'hora de minimitzar l'impacte que l'estatus socioeconòmic familiar té en el rendiment dels alumnes.

3.5.2. LA QUALITAT DEL SISTEMA EDUCATIU ESPANYOL

El desequilibri en la distribució dels alumnes d'origen estranger entre ambdues xarxes en determinades àrees geogràfiques, i fins i tot entre diferents centres d'una mateixa xarxa, és objecte de preocupació social, i encara que actualment el problema s'està tractant, no sembla que s'hi hagi trobat una solució òptima.

En el curs 2008-2009 s'implanta l'educació infantil, que, segons estableix la LOE, torna a tenir caràcter educatiu i es divideix en dos cicles (de 0 a 3 anys i de 3 a 6 anys). L'augment del nombre d'alumnes en l'educació infantil en el curs 2008-2009 se xifra en 125.978, de manera que augmenta una mica el creixement dels darrers anys. És necessari augmentar l'escolarització en el primer cicle, fet que implica més inversió econòmica per part de l'Administració central i les autonòmiques.

En educació primària es consolida l'augment dels nombre d'alumnes iniciat fa tres anys, tant perquè l'augment dels naixements ja arriba al tercer curs d'aquesta etapa, com per l'increment en aquest període de l'alumnat estranger matriculat, que en aquest curs ja representa l'11,2% del total de la matrícula en aquesta etapa.

Els recursos públics assignats als nivells educatius d'infantil i primària en termes absoluts ha augmentat a Espanya entre l'any 2000 i el 2006 un 46%, mentre que l'augment en el conjunt de l'educació no universitària ha estat del 57%.

L'alumnat de l'ESO continua estabilitzat perquè els descensos poblacionals corresponents a aquestes edats estan essent neutralitzats amb la incorporació d'alumnes estrangers. No obstant això, l'augment actual del cens escolar en educació infantil i primària es projectarà a l'ESO en els anys següents, fet que han de tenir en compte les administracions educatives. En aquest nivell és on es manifesta un dels problemes més seriosos i rellevants del nostre sistema educatiu en termes de qualitat: l'elevat índex de fracàs escolar. A Espanya, l'alta taxa d'abandonament escolar prematur està molt afectada per l'elevada proporció d'alumnes que no obté la titulació de l'ensenyança obligatòria.

La principal raó d'aquesta situació és el fracàs escolar, ja que sembla que l'opció majoritària dels joves espanyols que s'han graduat en l'ESO és continuar estudiant. Per això, totes les mesures i èxits que contribueixin a reduir l'abandonament escolar prematur, i especialment entre els homes i l'alumnat estranger atesa la major incidència que té entre aquests dos col·lectius, repercutiran de manera favorable a l'augment del nombre de joves graduats en aquestes ensenyances. A més, aquesta situació no es veu compensada ni pels desapareguts programes de garantia social, ni pels actuals programes de qualificació professional inicial, a causa de l'encara escassa cobertura que

tenen sobre els alumnes que sofreixen fracàs escolar. A Espanya l'FP continua essent, també, una opció poc elegida per l'alumnat, encara que l'evolució percentual de la matrícula en batxillerat i formació professional s'equilibra amb el pas del temps. L'FP reglada arrossega també un problema de desajust entre els requeriments empresarials de qualificacions professionals i el disseny de l'oferta formativa. Així mateix, l'FP pateix una rigidesa en l'oferta i en l'organització de les ensenyances, excessivament basades en una lògica escolar que dificulta l'accés d'una demanda potencial més àmplia. Per tot això és necessari impulsar polítiques que generin més demanda i acceptació d'aquesta opció formativa entre els estudiants i que atreguin un major nombre de persones actives.

Els reptes amb els quals s'enfronta la universitat espanyola passen per fomentar l'excel·lència en l'ensenyament universitari i en la investigació, i impulsar la internacionalització de les universitats per garantir la qualitat, la millora de la mobilitat i la simplificació en el reconeixement de les titulacions. A més, aquestes han de millorar la seva capacitat d'innovació i han de modernitzar els seus programes d'estudis perquè s'ajustin de manera més eficaç a les necessitats del mercat laboral i dels estudiants, i així mateix augmentar el seu paper a l'aprenentatge permanent. A més d'aconseguir un sistema universitari homologable amb el nostre entorn en matèria d'ensenyaments i titulacions, és necessari impulsar un procés més ambiciós de modernització i de millora de la qualitat de les universitats, amb l'excel·lència com a objectiu.